

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

K Ö Z L Ö N Y E.

Kiadó:
Az Országos Erdészeti-Egyesület.

Szerkesztő:
Bedő Albert.

Megjelenik minden hónapban.

Huszonegyedik évfolyam. X. füzet. 1882. Októberhó.

Előfizetési díj egy évre 8 frt. Az Országos Erdészeti-Egyesület azon alapító tagjai, kik legalább 150 frt alapítványt tettek, valamint a rendes tagok is a 8 frt évi tagsági díj fejében, ingyen kapják. Oly alapító tagok, kik 150 frtnál kevesebbet alapítottak 3 frt kedvezményi árért járathatják.

 Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapesten, Lipotváros, Hold-utca, 21. szám, II. emelet.

A lap irányával nem ellenkező hirdetések mérsékelt díjért közöltetnek.

Miként lehetne Máramarosban a nagykiterjedésű kincstári és magán erdőuradalmak jövedelmét fokozni?

Az Országos Erdészeti-Egyesület f. é. közgyűlésén előadta: Bikkal Nándor, erdőigazgató.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Mielőtt a felvetett kérdés tárgyalásába bocsátkoznám, okvetlenül szükségesnek tartom tisztelt szaktársaimat a máramarosmegyei erdőségek állapotával és az itt divó gazdasági rendszerrel megismertetni és ezen alapra fektetve óhajtom későbbben kimutatni, hogy miként lehetne szerintem az itteni erdőuradalmak jövedelmét fokozni.

1. A máramarosmegyei erdőségek általában.

A máramarosmegyei erdők állabjait a lucz- és jegenyefenyő, azután a bükk és csak kis részben a tölgy képezik.

A fenyvesek a megyének Galiciával határos északkeleti szélén, a Bukovina és Erdély közé beékelte keleti csúcson,

vége a beregi határszélen a Berzavszka és Kusnyicza völgyek hátuljain tenyésznek 1.075—1.360 méter magasságban a tenger színe fölött, míg a bükkesek azon alúl a megye többi részét borítják.

Az alig egy százalékot tevő tölgyesek csak a Tisza árterület közvetlen közelében képeznek kisebb állabokat.

A bükkesek egy része a lakott helyek közelében legeltetés folytán cserjésekké fajultak. Az uralkodó luczfenyő és bükk állabjaiban szórványosan találhatók a jegenye- és cirbolyafenyő, a juhar, jávor, kőris, szil, nyirfa, vörösberkenye stb. A vörös-fenyő csak mesterséges művelés folytán fordul elő a kincstári fenyvesekben, és az 50—60 éves csekély terjedelmű ertvények példányai mohos kérgükkel, szakállas galyaikkal és sárgás tüleveleikkel azt mutatják, hogy a leginkább kárpáti homokkőből, csillámpalából származó, bár mély rétegű és igen termékeny, azonban inkább nedves máramarosi talaj és clima nem hazájok. A pásztorok kutatási hajlamától megkimélve maradt, ritkán található tiszafaegyedek arra engednek következtetni, hogy ez a fanem hajdan Máramarosban nagyobb mennyiségben diszlett. A hamvas és mezgés éger csak a völgyek aljain, vizenyős vízmellékeken található. Az ős fenyvesekben, melyek a lefolyt tizedben azonban nagyon megapadtak, gyakran előfordul a mogyorós fenyő. A luczfenyő növekvése általában véve jelesnek mondható és a különben többnyire túlsűrűen nőtt erdőkben az egyes törzsek sugár és hengerded szálakat képeznek.

A bükk, sőt a tölgy növése is megfelelő, de csak a védetebb termőhelyeken, az inkább kitett fekvésben mindkét fanem törpe és disztelen.

A luczfenyő is csak 1.360 méter tengerfölötti magasságig képez sűrű és használható állabokat, míg azonfelül hovatovább törpébb és gyérebb lesz és mint havasi erdő még

nehány száz lábbal magasabbra fölmegy, a hol fölötte a henyefenyő foglalja el a fatenyészet felső övét.

A máramarosi erdőgazdaság általában a házi tüzelésre, gazdasági és házi eszközökre, építkezésekre, só- és vashányászati nemkülönben sóda- és üveggyártásra szükséges, továbbá elárusításra szánt fa előállításából áll. A községek és városok lakói jogosultak az erdőben a fajzásra, melyeknek rendezése még csak kevés községben történt meg. Az erdőbirtokosok vagy maguk, vagy pedig eladás folytán mások által tutajfát termelnek, melylyel a Tiszavidéken kereskedés üzetik.

A bükk-ölfával való kereskedés főleg a drága vasuti közlekedés miatt jelenleg még csekély, és a bükk-műszerfát is e miatt még kevésbbé lehet értékesíteni.

Erdei mellékhaszonvételek a vadászat, erdei legelő és a kincstári fenyvesekben a luczkéreg. A vadállomány és különösen a szarvasvad a korlátlan legeltetés, a szabálytalan vadászat és a dúvad nagymérvű pusztításai folytán, a rengeteg erdőség daczára, eddig igen csekély volt, és csak legujabb időben fordittatik nagyobb figyelem a vadállomány tenyésztésére.

A makkoltatás igen alárendelt; és ha némely évben a makk megterem, az a birtokosok által rendesen árverés útján szokott értékesíttetni.

Fűrészanyagot azelőtt csak kevés paraszt fűrészzen vágtak, 1870. év óta azonban magánosok és a kincstár több műfűrészst állítottak fel, melyekben jelenleg már tetemes mennyiségű fűrészáru készül részint belföldi, részint már külföldi kereskedelemre is.

A fenyvesek felujtásáról eddig ugyszólván csakis egyedül a kincstár gondoskodott.

A magán közbirtokossági és községi erdők feletti felügyeletet még mostanáig is a megye gyakorolja közigazgatási közegei által, e célra azonban semmiféle szakközeggel nem rendelkezik.

A megyebeli egész erdőség területe birtokcímek szerint a következő:

kincstári erdő van 40·87 oszt. $\square$ mf.

közbirtokossági „ 34·98 „ „ „

magánerdő „ 24·58 „ „ „

Összesen 100·43 oszt. $\square$ mf.,

vagyis $\frac{0}{100}$ -okban kifejezve:

van kincstári erdő 40·69 $\frac{0}{100}$

közbirtokossági erdő 34·83 „

magánerdő 24·48 „

Összesen . 100·00 $\frac{0}{100}$

2. Erdőgazdaság a fenyvesekben és lomberdőkben.

Miután Máramarosban az egy színevéri uradalmat kivéve a többi magán közbirtokossági és községi erdő eddigelé minden rendszeres üzemterv mellőzésével kezeltetik, elégségesnek tartom, ha ez alkalomból egyedül csakis a kincstári erdőgazdaság leírásába bocsátkozom.

A kincstári erdőkben eddig követett rendszeres gazdaság első alapját az 1778-ban kelt Gróf Festetics Pál-féle instructió képezi.

Mivel a Máramarosban nagy mennyiségben termelt sót az ország belsejében a leggyorsabban és legolcsóbban azelőtt csak vízen, még pedig tutajon lehetett szállítani, ennél fogva a főtörekvés az volt, hogy a kincstári erdők, különösen pedig a fenyvesek szakszerű mívelés által necsak fenntartassanak, hanem a lehető leghasznosabb fát is tartamosan szolgáltatassák.

Az erdőknek 1859—1872-ben történt berendezésekor a 100 éves fordá vétetett alapul, s így csak öt 20 évi korosztály volt. Miután azonban az ésszakkeleti vasut Szigetig megnyílt, s azóta a só Máramarosból vasuton szállítatik, az

erdőgazdaság is más irányt vett. A tutajfával való kereskedés az utolsó évekbeli tapasztalás szerint nem ölthet többé oly mérvet, hogy az évi fatermésnek megfelelő részét előnnyel lehetne eladni, ezért tutajfa helyett a legjobb fűrész árut ígérő szál- és rönköfa termelése az, mely a jövőben egyedül haszonnal járó lehet.

1868-ban nagy terjedelmű szél döntések és az akkori pénzügyministerium meghagyása folytán az évi fenyőfatermelés majdnem elérte a teljes fahozamot.

A fenyőfa eladása iránt szerződés is jött létre 1869-ik évben a „Pollák testvérek“ fakereskedő cégével, a mely kötelezte magát, hogy a kincstári fenyvesekben évenként termelhető összes fenyőfát 10 éven át megveszi.

Az 1873. évben beállott termési és pénzviszonyok miatt azonban a fakereskedő cégnek is meghiusultak tervei és az elvállalt kötelezettségnek nem birt megfelelni, a miért sokszori kérelmére, szerződési kötelezettsége alól fel is mentetett, s a nagy fenyőfakészlet a rakpartokon maradt és nagyrészen ott is veszett.

A termelést ennek folytán meg kellett szorítani, mivel szálfát eladni csak keveset lehetett, és miután a kincstári erdőgazdasággal a magánosok tekintélyes mennyiségű fűrészáru is versenyeztek. Ily viszonyok között elfogadhatónak látszott a „Groedl testvérek“ bajor fakereskedő cégnek ajánlata, a mely szerint ezek hajlandóknak nyilatkoztak a kincstártól fűrészáru előállíthatása végett évenként 90 ezer köbméter nyers szál és rönköfát megilletőleg átvenni, és az ebből nyert fűrészanyagot külföldre kivinni.

Ez ajánlat folytán a szerződés meg is kötöttetett és e célból a szigeti kamarán 1875-ben egy 12 kerettel és hét körfűrészszel felszerelt gőzfűrész azonkívül pedig a belföldi

szükséglet kielégítésére Bustyaházán egy második 7 keretű gőzfűrészt lett felállítva.

A fenyőfa keletének és a fűrészt iparnak most említett igényei mérvadók az évi termelés nagyságára, mely a következő elvek szerint történik.

A fenyveseknek körülbelül 90 százaléka már ujitva van míg a többi még őserdő.

Az évi vágások tehát hol ős, hol pedig a már 80—100 éves ujitott erdőben eszközöltnak.

A vágások nagyságának meghatározásánál mindenekelőtt is tekintetbe vétetett a kihozatal lehetősége.

Az ezen viszonyok tekintetbe vételével kijelölt vágások a völgyek lejtőin, a völgy aljától a gerinczig nyúló pásztákat képeznek, melyek szélessége a lejtők alakzatához képest 20—80 méter. A fa májusban és júniusban és részben ősszel is döntetik s kellően meghámozva ott helyben fekvé marad késő őszig. A fák azután a tutajozható patak partjáiig kihozatalnak, itt megméretnek és megszámláltnak s egyuttal megtétetik az intézkedés, hogy azok tovább is szállíthatassanak.

Ezen víziutakat a fenyveseket átszelő főpatakok képezik, melyek a máramarosi kincstári fenyvesekben 3 csoportot képeznek.

Az első s egyszersmind legtekintélyesebb csoport a Tisza vidékén ágazik el s mindazon főpatakokat foglalja magába, a melyek mind közvetlenül a Tiszába folynak.

A második csoport azon patakokból áll, melyek a Wasser folyóban egyesülve, ezzel a Vissóba szakadnak, a mely azután Rónapolyána mellett egyesül a Tiszával.

A harmadik csoport azon patakokból áll, melyek a Taraczfolyóban egyesülve, evvel Remete és Bedő helységek közt szintén a Tiszába szakadnak.

E patakok mindenike be van rendezve tutajozásra.

E berendezés áll a patak medrének szabályozásából, továbbá a vizállás szabályozására szolgáló vizfogóból, végre a leuszó rönkök s egyéb fa felfogására szolgáló másodrendű gerebekből, a szükséges gátaikkal és csatornákkal, és ha a leeresztés megkívánja, surrantókból.

Az ily módon berendezett víziutak mind a Tiszába vezetvén a fenyőfa további feldolgozására szolgáló műtelepek és eladási rakhelyek mind a Tisza partjain vannak.

Nevezetesen van, mint imént már felemlítve is lett, Sziget-Kamarán egy 12 keretű, Bustyaházán pedig egy 7 keretű gőzfűrész, melyek a Tiszán lejövő fenyőfákat vágják fel fűrészárúvá.

A fenmaradt rész az eladásra szolgáló rakpartokon helyeztetik el. Ily rakpartok vannak Boeskon, a hol evező hajók, kompok és csónakok is gyártatnak, továbbá Bustyaházán és Tiszaújlakon.

A választékok (Sortimente), melyekké a fenyőfa feldolgoztatik, következők: szálfa, rönkö, ászokfa vagy gerenda, szarufa, heveder, evezőrud, hajóbókoný, lécz, zsindey, dránicza, donga foszlány stb.

1870. óta, a midőn Haas Adolf vállalkozóval sikerült a kincstári favágásokban évenként előállítható luczfenyőkéreg eladása iránt szerződést kötni, ennek alapján ez is készül és nevezett vállalkozónak a vágásban adatik át.

Onnan ő maga szállítatja el azt saját költségén az illető ő általa épített zuzókba, a hol cserkéreggé töreti s ugy luczkéreg extractnak leendő felhasználása végett tovább szállítandja.

A lombérdők még legnagyobb részt ősállabokat képeznek.

Fájuk csak helyben, de itt is aránylag csak csekély mennyiségben használtatik fel.

Tovább szállítása iránt a szeged- és szolnoki fapiacra is már történt kísérlet, nagyban való elszállítására azonban még nem akadt vállalkozó.

Az ős lomberdők termékeit eddig leginkább csak a szolgálatra jogosultak használták fel a helységek mellett közvetlenül fekvő részekben.

Rendes tarvágások csak ott alkalmaztatnak a hol a kincstár nagyobb mennyiségű illetmény fát, vagy pedig az éjszakeleti vasut részére tüzelőfát és a vasgyártáshoz Trebusán és Kabola-Polyánán szénfát termel. A sóbányahivatalok részére a tűzifa szintén rendes vágásokban termeltetik, az építkezésre és külön czélokra szükséges műfa pedig a fenyőszálfából, vagy száralás útján a lomberdőkből adatik ki. Azonkívül az 5 korona városi lakkosság is alkalmaz vágásokat.

Tűzifát fogyasztó iparmű Máramarosban kettő van.

A szikso- és vegygyár Bocskón az egyik, s a Rényi József üveggyára Ferenczvölgyön a második. Ezek is rendes vágásokban maguk készítik tüzelő fájukat bizonyos meghatározott többér lefizetése mellett.

A bocskói sódagyárnak a kincstár évenként 200.000 a ferenczvölgyi üveggyárnak pedig 10.000—15.000 ürköbméter tűzifát enged át.

A kabolyapolyánai és trebusai vasgyártáshoz szükséges szenet a trebusai és kabolyapolyánai bükkesekből nyert fából az erdészeti személyzet termeli.

A vadászat a kincstári erdőkben egyrészt a Trónörökös Rudolf ő Fensége részére van fenntartva, részint pedig az illető erdészeknek bérbe adva. A vadak elejtéséért lődij fiztetetik.

3. A termelési viszonyok és a munka erő.

A fatermelés a kincstárnál általában árlejtés útján adatik ki vállalkozóknak.

A fenyőfa termeléseért s az erdei rakhelyekre való szállításáért járó bér köbméterenként állapittatik meg. A napszám 60—90 kr között váltakozik.

A tizenharmadik század első felében s azóta különböző időszakokban az erdőgazdaság fejlődése szerint telepítették a kincstár által felső ausztriai s szepesi német munkások.

Ily telepítvények a bustyaházai erdőhivatal kerületében Német-Mokra és Királymező, ilyenek laknak továbbá az erdőigazgatósági kerületben és pedig Körösmezőn, Bocskó- és Akna-Rahón továbbá Vissón, Trebusa-Fejér-Patakon és Bocskón.

Az e telepeken lakó német munkások e célra kölcsönös megállapodás folytán létrejött statutum (Dienstverfassung) alapján vannak szegődve és a kincstár részéről földilletményt bizonyos mennyiségű élelmi szereket s nyugbért élveznek.

Egy szegődött munkás napibére, az összes élvezmények beszámításával átlagban egy forintot tesz.

A szegődött munkások ezenkívül, statutumaik értelmében az önszegélyezés elvére alapított társpénztárakkal is birnak.

A most érintett munkásokon kívül erdei kincstári munkában legalább is még 5.000 majdnem kizárólag orosz ajku szegődetlen munkás alkalmaztatik.

4. A szállítási viszonyok.

Az erdei termények az eladás vagy feldolgozás helyére vagy vizen, vagy pedig tengelyen és vasuton is szállittatnak.

A fenyőfa letutajozására s a bükkfa usztatására berendezett és a kincstár által fenntartott viziut 523 kilométert tesz.

A viziut mentében valamint a szén- és luczkéreg kihozatalára pedig 500 kilométer kezelési út tartatik fenn.

A víziutak berendezését képező viziművek száma a következő:

1. Vizfogó	24
2. Vizduzzasztó	2
3. Bukógát	7
4. Osztógát	3
5. Zár- és eresztógát	7
6. Uszagereb	7
7. Szálcsatorna	2

5. Az erdőipar.

A kincstári erdőgazdaságban az erdőipar csupán fenyő- és csekély mennyiségű kemény fűrészáru termeléséből áll.

A jelenleg működő vízi és gőzfűrészek elősorolvák a következő kimutatásban, melyből azok száma, helye, az erő nagysága, továbbá az ezeknél alkalmazott munkások száma és a termelvények mennyisége kitűnik.

A fűrészművek						
n e m e	h e l y e	száma	gőz-	viz-	mun- kása- inak száma	termelvé- nyeinek mennyi- sége köbméterekben
			ereje	lóerők- ben kifejezve		
Gőzfűrész	Sziget-Kamarán	1	120	.	265	52.200
"	Bustyaházán	1	70	.	166	23.200
Fűrészmalom	Királymezőn	1	.	4	4	200
"	Szvidováczen	1	.	6	6	1.580
"	Kvaszniban	1	.	6	6	
"	Vissón	1	.	4	4	200
"	Makerlón	1	.	2	2	100
"	Bocskón	2	.	14	24	3.000
		9	190	36	477	80.480

A szigeti kamarán termelt tiszta áru külföldi kereskedeésre van szánva, a bustyaházai gőzfűrészzen termelt áru pedig a belföldi kereslet kielégítésére szolgál.

A vízfűrészek termelése egyébiránt most már a helyi s a kincstári építkezés körüli szükségletre terjed.

A fűrész munkások bére a gőzfűrészeknél részint hónap-részint napszám szerint fizettetik. A vízi fűrészeknél a munkabér a fűrészelt anyag mennyisége szerint számíttatik.

Fából faragott házi és gazdasági eszközök minők a lapát, tál, kanál, targoncza, szénavilla stb. leginkább csak a helyi szükséglet kielégítésére készíttetnek. Kivétel a megyéből e részben kevés van.

A bocskói hajógyár 12 munkást foglalkoztat és készít egy év alatt átlagban 3 evezőshajót, két kompot, 12 halászladikot és 20 létrát.

(Vége következik.)

A csonkolás vagy tuskóvágás a sarjerdőkben.

Lombos fanemeink legegyszerűbb s hazánk erdeiben leginkább elterjedt felujtása tudvalevőleg sarjakról történik. Miután az erdőfelujtás ezen módjai aránylag csekély, vagy a rendes körülmények közt épen semmi miveltési költséget sem igényel: nem volt nehéz magának nagy tért hódítania, annyiival is inkább, mivel a talajba fektetett tőkék után nagyobb százléket nyújt s a használatok hamarabb folynak be, mint bármely üzemmódnál. Fájdalom azonban, a sarjerdők nagy része nem részesült méltó kiméletben. Tapasztalás bizonyítja, hogy a tuskók közül sok nem felel meg a várakozásnak, részint előhaladott koránál fogva, részint pedig, miután a magas tuskókon nőtt sarjakat az erősebb szelek letörik. Jóllehet a tuskók újra kihajtanak, az uralomra vergődött szomszédok vagy a betolakodó gyomnövényzet beárnyékolása, illetve elnyomása folytán sarjaik csak tengődnek.